

SAMEN ZORGEN VOOR GEPAST GEBRUIK ADHD-MEDICATIE

Auteurs

Marieke Bulsink en
Menno van Woerkom

Het project Gezonde focus is een mooi voorbeeld van een gezamenlijke aanpak van apothekers en apotheketeams om het oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie terug te dringen. Resultaat: betere zorg voor patiënten met ADHD, meer bewustzijn over oneigenlijk gebruik en meer aandacht voor het verhaal achter het recept voor ADHD-medicatie.

EFFECT VAN ADHD-PIL VOOR STUDIE IS BEPERKT

Studenten denken met ADHD-medicatie hun concentratie te verbeteren tijdens het studeren. Het merendeel van de studies laat echter zien dat het geen effect heeft op cognitieve prestaties. Uit een gering aantal studies blijkt dat het oneigenlijk gebruik een positief effect heeft op cognitieve prestaties, zoals aandacht. Het effect is echter beperkt. Ook heeft het geen positieve invloed op uiteindelijke studieresultaten.

Risico's zijn er wel. Oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie geeft dezelfde bijwerkingen als bij eigenlijk gebruik. Daarnaast leren studenten zichzelf met dit oneigenlijk gebruik een patroon aan waarbij ze denken niet meer te kunnen presteren zonder het innemen van ADHD-medicatie. Dit kan dus leiden tot psychische afhankelijkheid [4].

Project Gezonde focus gaat oneigenlijk gebruik ADHD-middelen tegen

In april 2023 besteedden we in het *Pharmaceutisch Weekblad* al aandacht aan Gezonde focus, een project waarin het Instituut Verantwoord Medicijngebruik (IVM) samen met het Trimbos-instituut, werkt aan het terugdringen van oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie onder studenten [1]. Uit onderzoek blijkt dat in 2023 3% van de studenten in dat jaar ten minste één keer ADHD-medicatie zonder voorschrift van een arts gebruikte [2]. Het gaat hierbij vooral om het oneigenlijk gebruik van methylfenidaat. De belangrijkste reden voor studenten om deze medicatie oneigenlijk te

gebruiken, is het verbeteren van de concentratie tijdens het studeren [3]. Uit studies blijkt echter dat dit niet effectief is, wel zijn er diverse risico's [4].

Toolbox

Het terugdringen van het oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie vraagt om een multidisciplinaire aanpak van zowel zorgverleners als onderwijs- en preventieprofessionals. De projectgroep ontwikkelde hiervoor een toolbox met diverse materialen om alle doelgroepen te ondersteunen. Voor de apotheek bevat deze toolbox onder meer de

FTO-module *Zorgvuldig beleid bij ADHD-medicatie* en de Balietraïning 'Gezonde focus voor apothekersassistenten'.

In 2023 en 2024 hebben adviseurs van het IVM 28 FTO-groepen begeleid bij een FTO over het zorgvuldig beleid bij ADHD-medicatie. In totaal namen 298 mensen deel, onder wie 196 huisartsen en 58 apothekers. Ook praktijkondersteuners, verpleegkundig specialisten, *physician assistants*, een psychiater en artsen en apothekers in opleiding deden mee.

Tijdens de FTO-bijeenkomsten zijn de belangrijkste aandachtspunten van de ADHD-richtlijnen kort herhaald, hebben de deelnemers inzicht gekregen in de aantallen patiënten met ADHD-medicatie in hun praktijken en is besproken hoe de evaluatie van de medicamenteuze behandeling bij ADHD op dat moment plaatsvond in de huis-

artsenpraktijken. Daarnaast zijn ook de omvang, motieven en risico's van oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie toegelicht.

IVM-ADVISEURS HEBBEN 28 FTO- GROEPEN BEGELEID BIJ BELEID ROND ADHD-MEDICATIE

Een vast onderdeel van de FTO's was het maken van diverse samenwerkingsafspraken. Een jaarlijkse uitdraai van patiënten met ADHD-medicatie vanuit de apotheek werd erg gewaardeerd door de huisartsen. Daarnaast maakten huisartsen en apothekers afspraken om meer structuur te geven aan de evaluatiemomenten. Bijvoorbeeld door een maximum aantal herhaalrecepten af te spreken of door (zachte of harde)

blokkades in de dossiers van de patiënten met ADHD-medicatie te zetten.

Zo'n blokkade bevat een melding dat de patiënt eerst op consult moet komen voor de huisarts medicatie kan voorschrijven. Sommige huisartsen vonden het een te harde methode om niet meer voor te schrijven als een patiënt niet op consult is geweest, terwijl anderen heel stellig waren: zonder controle geen pillen. Een goede afstemming tussen huisarts en apotheker is van belang om te voorkomen dat de patiënt alsnog via de apotheek af en toe een stripje medicatie ter overbrugging vraagt.

Werkelijke gebruik

Een ander aandachtspunt was het bespreken van het werkelijke gebruik. Huisartsen en apothekers vinden het lastig om hier grip op te krijgen. Patiënten met ADHD kunnen hun medicatie (terecht) wisselend gebruiken. Hierdoor is het ingewikkeld om zicht te krijgen op over- of ondergebruik.

SOMMIGE HUISARTSEN EN APOTHEKERS MAKEN AFSPRAKEN: ZONDER CONTROLE GEEN PILLEN

Apotheekteams zijn zeer alert bij overgebruik, een deel van de huisartsen lijkt hier wat minder strikt op te controleren. Maar ook bij schijnbaar juist gebruik kan de patiënt tabletten overhouden die hij mogelijk inzet om te delen of te verkopen. Meerdere FTO-groepen zijn zich er na het FTO meer bewust van dat, wanneer patiënten in het weekend geen medicatie gebruiken, er best wat overblijft om eventueel te verhandelen.

De meeste huisartsen en apothekers bespreken oneigenlijk gebruik

APOTHEKERSASSISTENTEN ZIJN ER ALTIJD ALERT OP: EEN PATIËNT DIE HAAR ADHD-MEDICATIE WÉÉR TE VROEG KOMT OPHALEN. FOTO ISTOCK

niet met hun ADHD-patiënten. Zij denken dat dit de patiënt op ideeën brengt. Andere zorgverleners weten hun collega's soms te overtuigen dit gesprek juist wel aan te gaan. Het kan de patiënt namelijk helpen om de medicatie juist niet te delen. Sommige patiënten met ADHD-medicatie worden wel eens benaderd met vragen hierover. Veel deelnemers zagen na afloop het nut van een dergelijk gesprek in en namen zich voor dit vaker met hun patiënten te gaan bespreken.

Balietraining

Naast de FTO-begeleiding maakt een aantal apothekers ook gebruik van de balietraining 'Gezonde focus voor apothekersassistenten'. Apothekersassistenten zijn er altijd alert op: een vervalst recept voor

methylfenidaat, een patiënt die zijn medicatie wéér te vroeg komt ophalen of een patiënt die een strip met medicatie is kwijtgeraakt. Allerlei signalen die kunnen wijzen op oneigenlijk gebruik of delen van medicatie.

Uit de elf balietrainingen die het IVM organiseerde, blijkt dat apothekersassistenten deze signalen wel zien en aanstippen aan de apothekbalie. Het gesprek gaat echter meestal over wet- en regelgeving en leidt doorgaans niet tot een gesprek over de redenen en achtergronden van het oneigenlijk gebruik.

Tijdens de balietraining oefenden apothekerteams met een trainer en trainingsacteur in het herkennen van mogelijk onjuist gebruik van medicatie en het toepassen van communicatievaardigheden hierbij. Een opmerking die tijdens het FTO werd gemaakt, kwam ook terug in de training: "Je zou de basisscholen eens moeten aanpakken. Daar zeggen ze gewoon, ga maar een pilletje halen. Lekker makkelijk!" Als een situatie als niet-pluis werd ingeschat, moest de apothekersassistent hierover het gesprek aangaan en aanknopingspunten bieden om te praten over de risico's, de alternatieven en eventuele zorgopties. Maar de meesten vonden dit niet tot hun taak behoren of de setting van een baliegesprek niet geschikt. Apothekmedewerkers in de grote steden gaven aan benauwd te zijn voor het risico. "Ik heb echt geen zin in weer gedoe aan de balie", aldus een van hen.

Uitdagingen

Soms blijkt 'echt' contact tussen patiënt en apothekmedewerker wel mogelijk. Zoals in het geval van Raymond, die er door de apothekersassistent toe werd bewogen openheid van zaken te geven. De casus van Willem, die woedend was over het leveringsprobleem, zorgde

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE TOOLBOX GEZONDE FOCUS: SCAN DE QR-CODE.

voor de meeste uitdaging bij de cursisten. Een enkeling hield voet bij stuk en nam Willem mee naar de spreekkamer voor een stevig gesprek en de aankondiging dat politie en hulpverlening ingeschakeld zouden worden.

APOTHEEKMEDEWERKERS GEVEN AAN GEEN ZIN TE HEBBEN IN GEDOE AAN DE BALIE

De balietrainingen hebben laten zien dat apothekersassistenten het soms lastig vinden om echt het gesprek aan te gaan met een patiënt. Deels begrijpelijk in deze hectische tijden in de apotheek. Maar juist met zo'n gesprek kunnen ze het verschil maken. En dat is een dankbare rol. Aangevuld met de afspraken uit het FTO dragen deze apothekerteams gezamenlijk bij aan het terugdringen van ADHD-medicatie voor oneigenlijk gebruik. ■

Marieke Bulsink is apotheker bij Instituut Verantwoord Medicijngebruik. Menno van Woerkom is trainer bij Instituut Verantwoord Medicijngebruik.

Zie voor de literatuurreferenties: [pw.nl](https://www.pw.nl).

3% VAN DE STUDENTEN GEBRUIKTE IN 2023 TEN MINSTE ÉÉN KEER ADHD-MEDICATIE ZONDER VOORSCHRIFT VAN EEN ARTS.